

Ljudlabyrint

Urban Sound Institute - USIT

Murberget Läns museet, till 10 jan. 2010

Vad är ljud? Den frågan är inte så lätt som man tror. Säger man att det är någonting som vi bara kan uppfatta med hörselorganet så har man gett ett fysiskt eller biologiskt svar. Men sedan vi upplevt ljudet så uppstår en massa olika svar där vi försöker lokalisera, känna efter och tolka detta för att det ska få en mening i vår verklighetsuppfattning. Ljudet vill oss något, vad det än består av har det skickats iväg från en källa och fortplantats till våra sinnen som ett meddelande om en händelse eller aktivitet, som vill få oss att bli uppmärksamma och kanske reagera på det. Alltså: ljudet vill kommunicera, vill sätta igång rörelse. I vardagen har det en funktion som vi inte funderar så mycket kring, i talspråket eller i materiella ljud som från trafiken, köket, radion, vinden, en dörr som gnisslar osv. Men i exempelvis musik uppstår någonting mera med ljudet, det kan skapa helt nya bilder och stämningar i vårt medvetande som vi inte förväntade oss. På samma sätt kan olika vardagliga ljud, om de blandas och möts i oförutsedda konstellationer, skapa bilder och känslor som vi själva måste ta emot och bearbeta till någon slags betydelse. Vi har då rätt att fråga, vad är detta? Som om vi inte visste vad ljud egentligen består av. När lyssnade vi till exempel senast till enbart ljudet, dvs. inte till avsändaren eller källan?

I utställningen Ljudlabyrint som läns museet Murberget tillsammans med USIT nu öppnar kan man nog påstå att det ges gott om plats för ljudet som en helt öppen och fristående fråga. I den 100 kvadratmeter stora och specialbyggda modulen kan publiken gå på upptäcksfärd – här rör det sig snarare om en *upplysningsfärd* – i en djungel av ljud, för att höra sig själv, andra röster, miljöljud, berättelser, musik, klanger, ekon, taktila ljud. Det blir en slags labyrint som besökaren kan vandra i och låta sig gå vilse i med ljudet som ledstjärna. Man kan – om man vill - säga sitt namn och tala in en kort berättelse i början som ditt ljudliga signalement, något som sedan mixas med övrigt röstmaterial och vidare in i ett ljudlandskap med andra ljudarrangemang och musikkompositioner. Lite hjälp på traven ger de olika avdelningarnas titlar, som Berättelsen, Minnet, Musiken, Klangen, ett slags pedagogiska rubriker förmodligen med avsikt att underlätta orienteringen och upplevelserna i ljudlabyrinten.

Ljud klarar sig inte utan arkitektur, det måste studsa mot något rumsligt föremål för att uppfattas. På så sätt kan man säga att ljud blir ett objekt, det förvandlas och får "färg" genom det fysiska tinget det slås mot eller transporteras genom. Därför är också utställningsrummet Ljudlabyrint speciellt utformat för olika grader av lyssnande, från viskningar som kan avlyssnas vid andra änden längs en böjd vägg, i förstärkta ekon i ett vertikalt rum, till avvägd ljudartikulation i en liten musiklyssnarhörna. På ett ställe spelas en tyst videofilm som man själv via minnet kan lägga ljud till, eller låta de ljud man hör i utställningen skapa bakgrundstämning till. Mellan de mer tydliga stationerna uppstår sedan kombinationer och möten av pågående ljuden i olika rumsliga passager och övergångar. Allt ljudmaterial som uppstår i labyrinten, tillsammans med tidigare inspelat ljud, styrs via dator till ett 80-tal högtalare i utställningsrummen.

De konstnärliga visionerna har man placerat i brytpunkten mellan ljud och arkitektur, hur rumslighet och material i väggar i mötet med ljud och ljudomfång kan skapa oväntade ljudbilder. De glidande övergångarna mellan tal, språk, signaler och musik kan öppna för nya upplevelser och betydelser. Gruppen USIT har som tur är inte fallit för lockelsen att visuellt illustrera idéerna kring ljud, vilket man skulle kunna tänka sig på ett museum. Istället har man låtit rumskonstruktionen bli till en enda stor klanglåda, designat passager och rum för bästa individuella ljud, utnyttja olika ljudabsorberande väggmaterial, samt genomgående använt den vackra ultramarinblåa färgen vilket kanske är den mest ljudanpassade eller rymdlika. Kort och gott är det ljudet själv som ska göra bilderna.

Den stora mötesplatsen är rummet i mitten av labyrinten, där ljudsladdar på olika höjder hänger ned som lianer med små högtalare i ändarna, här och var reflekterande som mystiska värmeljus. Det blir något av en tyst ljudskog, som får liv när man trycker örat mot någon av högtalarna. Det enda rummet som jag uppfattar som särskilt visuellt tänkt är det intima, vertikalt byggda och dunkelt belysta rummet vid rubriken Klangen och där två pelare sträcker sig upp mot taket. Som en grotta längst in som man får leta sig till blir den en oas och återvändsgränd. Man kan slå sig ned där och låta sig uppslukas av atmosfäriska ljud och ekon från någonting utanför och bortom, som sitter man i ett stort fartyg någonstans ute på de stora vidderna.

Allt detta sammelsurium av ljud och ljudbetingelser i utställningskonceptet kan låta kaotiskt och svärgenomträngligt för den enskilde besökaren. Den öppna processen med de ständigt mixade och fortgående ändrade ljudbilderna riskerar om man väntar sig snabb tillfredsställelse att uppfattas som en form av svårsmält muzak, en abstrakt och slumpmässig ljudmatta utan meningsskapande förbindelser. Men ger man sig tid och väntar ut ljuden, bokstavligen öppnar öronen och stannar upp i labyrinten, finns en unik chans att möta ljud och musik på ett helt nytt och annorlunda sätt. Den interaktiva möjligheten med publikens medagerande bidrar också stort till skapande av nya meningar och innehåll i besöket.

Murberget är bara att gratulera till satsningen. Det som borgar för utställningens koncept och som ger den alla möjligheter att lyckas är den ovanligt långa utställningstiden. Här kan publiken återkomma och fördjupa intrycken, samtidigt som nya programhändelser under året kan skapa nya vinklar på ljud och ljudkonst. Interventioner av Norrdans, elektroniska experiment av Kapellsbergs musiklinje, skapande rum med Timrå gymnasiums dansprogram, utrotningshotade ljud med samlaren Sture Wärlinder, är ett axplock av det som kommer under våren. Den 4 april öppnas etapp 2 av Ljudlabyrint med invigning av den andra utställningsmodulen, terrassen, där ljudets vibrationer står i centrum. Volym kommer, som ordet anstår, att på olika sätt följa Ljudlabyrints vandringar under året.

Läs mer om det tidigare seminariet den 21 november samt om utställningens förhandsinfo.

Text och foto: Jan K Persson
2009-01-19